

Kulturværdiudvalgets Beretning for 2001

Indholdsfortegnelse

- [Forord:](#)
- [Resumé:](#)
- [Udvalgets arbejde i beretningsåret](#)
- [Forhåndsgennemgangen](#)
- [Individuelle ansøgninger](#)
- [EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande](#)
- [Kulturgenstande i privat eje belagt med udførselsforbud.](#)
- [Kulturværdiudvalget i pressen - presse- og Informationsvirksomhed](#)
- [Kulturværdiudvalgets hjemmeside](#)
- [Sagen om maleriet "Frederiksborg Slot i Måneskin" af I.C. Dahl](#)
- [Erstatningskrav mod Kulturværdiudvalget](#)
- [Ændring af Lov om sikring af kulturværdier i Danmark](#)
- [Nye procedurer i Kulturværdiudvalget](#)
- [Kulturværdiudvalgets sekretariatsbetjening](#)
- [Kulturværdiudvalgets udstilling "Umisteligt for Danmark" d. 23. februar 2001.](#)
- [Kulturminister Elsebeth Gerner Niensens tale ved åbningen af udstillingen](#)
- [Formandens åbningstale ved Kulturværdiudvalgets udstilling "Umisteligt!" d. 23. februar 2001.](#)
- ["Umisteligt for Danmark - noget om loven om kulturværdier, Kulturværdiudvalget og dets bevaringsindsats til gavn for Danmark" af Erland Kolding Nielsen.](#)
- [Udvalgets nedlagte udførselsforbud i 2001](#)
- [Amati violin fra 1627](#)
- [Regnskab for 2001](#)

Forord:

Kulturværdiudvalget udsender herved sin 15. årsberetning siden ikrafttrædelsen den 1. januar 1987 af Lov nr. 332 af 4. juni 1986 om sikring af kulturværdier i Danmark.

Året har været præget af Udvalgets udstilling "Umisteligt", en udstilling af alle Udvalgets erhvervelser gennem årene fra 1987-2000, som under stor pressebevågenhed vist fra februar til maj 2001 på Det Kongelige Bibliotek, samt en større mediedebat i forbindelse med dagbladet Politikens granskning af sagen om salget af I.C. Dahls maleri "Frederiksborg Slot i Måneskin".

Kulturværdiudvalget har ikke erhvervet nogen genstande i løbet af 2001. Udvalget har dog nedlagt udførselsforbud for en Amati violin i dansk eje, hvor ejeren meddelte Udvalget, at man ikke ønskede at tage imod Kulturværdiudvalgets overtagelsestilbud.

[Til toppen](#)

Resumé:

Kulturværdiudvalget har i 2001 afholdt 11 møder. Udvalget har forhåndsgennemgået 73 kataloger omfattende ca. 70.738 katalog-numre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. og behandlet 76 individuelle ansøgninger. Udvalget har endvidere

behandlet 43 ansøgninger om tilladelse til udførelse af 385 genstande iflg. Rådets forordning nr. 3911 af 9. december 1992 om udførsel af kulturgoder. Udvalget har i 2001 ikke erhvervet nogle kulturgenstande.

[Til toppen](#)

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Forhåndsgennemgangen

En betydelig del af Udvalgets arbejde har som tidligere været forhåndsgennemgangen af auktionkataloger. Der er truffet aftale med 7 auktionshuse om forhåndsgennemgang, en procedure, der i praksis tillige udføres for enkelte andre auktionshuse og bogantikvariater uden formel aftale. Arbejdet foretages af Udvalgets medlemmer og deres institutioner, Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Rigsarkivet, Statens Museum for Kunst og Statens Museumsnævn samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet. Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at Udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af visse genstande. Udvalget meddeler på baggrund heraf, hvilke genstande og værker Udvalget på forhånd tager forbehold for, d.v.s. de genstande og værker, der ved salg til udlandet gennem efterfølgende ansøgning kræves forelagt Udvalget til nærmere bedømmelse og afgørelse, før en tilladelse til udførsel kan gives. Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget i medfør af lovens § 11 fremsætte et købstilbud, der svarer til hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger, svarende til købers nettokøbspris. Forhåndsgennemgangen kan desuden bevirke, at Udvalget indstiller til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelse, jf. § 2, stk. 4. Udvalget har i 1997 præciseret, at Udvalgets forbehold også kan omfatte genstande, der efterfølgende vil kræve indstilling til Kulturministeren, jvf. nedenfor. Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan modsat frit udføres efter auktionen. I forbindelse med forhåndsgennemgangen har Kulturværdiudvalget i 2001 taget 13 forbehold over for i alt 57 kulturgenstande: Udvalget tog forbehold for 2 genstande, der blev solgt til udlændinge, men gav efterfølgende udførselstilladelse til begge, nemlig: tegning af en ubekendt kunstner, en interieurscene fra Hans Baur og en modestudie, der tilskrives Martinus Rørbye eller Adam Müller, begge solgt på Museumsbygningens Kunstauktion nr. 18, som henholdsvis nr. 55 og 61. I 3 tilfælde blev de kulturgenstande, der var taget forbehold over for, erhvervet af danske museer, det drejer sig om P.S. Krøyers portræt af Holger Drachmann, solgt på Bruun Rasmussens auktion nr. 690 som katalog nr. 1049, erhvervet af Skagens Museum. Et markedsorgel, solgt på Holstebro Auktioner den 16. juni som kat. nr. 1361 blev erhvervet af Den Gamle By i Århus. Endelig erhvervede H.C. Andersen-Museet i Odense H.C. Andersens udklipsbog, solgt hos Ellekilde Auktionshus, auktion nr. 64, kat. nr. 12. 4 af de 57 kulturgenstande blev trukket tilbage fra auktionerne, fordi de ikke opnåede mindsteprisen. Det drejede sig om Crafoord, Nellesmann & Thomsens auktion nr. 777, kat. nr. 1429 en samling oldtidsfund og samme auktionhus' auktion nr. 11, kat. nr. 313 og 314 to marmorskulpturer. Endelig opnåede C.W.Eckerbergs portræt af kgl. skuespillerinde fru Birgitte Elisabeth ikke mindsteprisen på Bruun Rasmussens auktion nr. 703. De 48 øvrige kulturgenstande blev solgt til danske samlere, som ved salget er blevet gjort bekendt med, at der var taget forbehold, hvilket

medfører, at genstandene ikke må udføres uden Kulturværdiudvalgets tilladelse. Det drejer sig om: Et lænket middelalder-manuskript, solgt på Bruun Rasmussens auktion nr. 693, kat. nr. 161, 14 flintredskaber solgt til danske museer, samlere og antikvitethandlere på Bruun Rasmussens Auktion nr. 695 (talt som et forbehold, da samtlige genstande blev søgt på en ansøgning), 1 flintøkse solgt på Crafoord, Nellemann & Thomsens auktion nr. 8. kat. nr. 273 til en dansk antikvitethandler, samt en oldtidssamling bestående af 45 effekter, som blev erhvervet af en dansk samler på Museumsbygningens auktion nr. 18, kat. nr. 289-333.

[Til toppen](#)

Individuelle ansøgninger

Det fremgår af lovens § 11, at Kulturværdiudvalget skal fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til markedsprisen, såfremt en ansøgning om udførselstilladelse afslås. Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for Udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitethandler Union, Den Danske Antikvar-boghandlerforening og Kunst- og Antikvitethandleringen.

Kulturværdiudvalget har i 2001 modtaget 76 individuelle ansøgninger for kulturgenstande i privateje. Der blev givet udførselstilladelse til alle ansøgningerne på nær en Amati violin fra 1627, se beskrivelse nedenfor.

[Til toppen](#)

EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande

Efter etableringen af det indre marked, hvor grænsekontrol som hovedregel bortfalder mellem EU-landene, er det dog besluttet, at de enkelte EU-landes nationale kulturbeskyttelsesregler fortsat er gældende. Etableringen af det indre marked har således intet ændret ved den danske kulturværdilov eller den praksis, der er gældende for loven. Det er fortsat denne lov, der regulerer, hvornår og under hvilke betingelser der kan nedlægges forbud mod udførsel fra Danmark af kulturgenstande til såvel EU-lande som lande udenfor EU. For at styrke de nationale beskyttelsesinteresser er der tillige skabt et fælles regelsæt, der skal hindre ulovlig udførsel af kulturgenstande ud over EUs fælles toldgrænser, i henhold til Rådets Forordning nr. 3911/92 af 9. december 1992 om udførsel af kulturgoder. Forordningen trådte i kraft 1. april 1993.

Disse regler om udførsel til lande uden for EU betyder, at der ved udførsel af bestemte kulturgenstande skal foreligge en udførselstilladelse, og at der i disse tilfælde skal anvendes en særlig europæisk ansøgningsformular. Ligesom det er det danske Kulturværdiudvalg, der administrerer den danske lov, er det også Udvalget, der administrerer det fælles EU-regelsæt for det danske område. Ansøgninger om udførsel af kulturgenstande til tredjelande skal således også fremsendes til Kulturværdiudvalget, der i hvert enkelt tilfælde træffer beslutning om udførselstilladelse. Der er visse forskelle i de to regelsæt med henblik på kategorier og værdigrænser, og ordningen indebærer, at der også skal søges om udførselstilladelse i en række tilfælde, hvor en tilladelse ikke er nødvendig efter den danske kulturværdilov. Kulturministeriet har tidligere udsendt en vejledning, der bl.a. præciserer de områder, der er dækket af denne ordning.

Kulturværdiudvalget har i 2001 modtaget 43 ansøgninger om udførsel af 385 enkeltværker i henhold til EU-forordningen. For 376 af værkerne drejede det sig om ansøgninger fra museer og privatpersoner, der ønskede en midlertidig udførsel til udstillinger eller undersøgelser i udlandet. For de sidste 9 værker ansøgte man om definitiv udførselstilladelse.

[Til toppen](#)

Kulturgenstande i privat eje belagt med udførselsforbud.

Ved udgangen af 2001 er følgende udenlandsk privatejede kulturgenstande, som alle befinder sig i Danmark, belagt med udførselsforbud uden, at dette har medført overtagelse af Kulturværdiudvalget:

1. C.W. Eckersbergs maleri Fruentimmer paa Gaden i Blæst efter Regn (1830), 1996; 2. Carl Blochs portrætmaleri af H.C. Andersen (1869), 1997 3. Wilhelm Marstrands maleri Liggende Model (1833), 1998 4. C.W. Eckersbergs maleri Udsigt gennem en Dør til løbende Figurer (1845), 1998; 5. Hollandsk Gobelinvævet Bordtæppe (17. årh.), 1999. Endvidere er ved udgangen af 2001 følgende dansk privatejede kulturgenstande, som alle befinder sig i Danmark, belagt med udførselsforbud uden, at dette har medført overtagelse af Kulturværdiudvalget: Laurids Tuxens maleri Man rejser sig fra bordet (1906), 1991. En Amati violin (1627), 2001. Årstallet angiver året for nedlæggelse af udførselsforbud. Ejernes identitet er Kulturværdiudvalget bekendt, jvf. Årsberetning 1997, s. 8f.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalget i pressen - presse- og Informationsvirksomhed

Sagen om Udvalgets erhvervelse af skonnerten "Bonavista" (se *Årsberetning 2000*, s. 24ff.), som Udvalget endeligt overtog i begyndelsen af 2001 og efterfølgende overdrog til Nationalmuseet, gav anledning til store artikler i pressen under overskrifter som "Kulturministeren bliver reder" (*Frederiksborg Amts Avis* 22.1.), "'Bonavista' snart til Svendborg" (*Fyns Amts Avis* 23.1.), "Turist på en skonnert" (*Politiken* 17.2.) og "Bonavista gøres klar til nyt liv i øhavet" (*Fyns Amts Avis* 8.3.).

Kulturværdiudvalget gennemførte i forbindelse med den nedenfor omtalte udstilling på Det Kongelige Bibliotek over 15 år virksomhed lanceret en ganske omfattende presse- og informationsvirksomhed, hvoraf en del skete i samarbejde med Det Kongelige Biblioteks Kulturafdeling. Denne lagde store dele af udstillingen op på sin hjemmeside med introduktion, illustrationer og faktuelle oplysninger.

I dagene op til udstillingsåbningen d. 23. februar bragtes på grundlag af en pressemeddelelse foromtaler i næsten alle danske aviser af denne. En større artikel "Dansk kulturarv skal vogtes" bragtes i *Kristeligt Dagblad* allerede d. 30. januar. Ritzau-telegrammet "Sådan værnes der mod eksport af kulturværdier" d. 15. februar kastede mindst 40 artikler af sig i provinspressen. Udstillingen fik store anmeldelser under overskrifter som "Selv skonnerter

kan være umistelige" (Carsten Andersen, *Politiken* 22.2.), "Umistelige værdier" (Bente Scavenius, *Børsen* 23.2.), "Et sandt skatkammer" (Elisa Nielsen, *Aktuelt* 24.2.), "Den købte kulturarv" (Lise Lotte Nielsen, *Berlingske Tidende* 24.2.), "Hvad er dansk kultur?" (Merete Ahnfeldt-Møllerup, *Information* 24.2.), "Cultural gems in the Black Diamond" (RKE, *The Copenhagen Post* 2.3.), "Kulturarven i Diamanten" (Ulrich Wolf, *City Avisen* 6.3.), og *Weekend Avisen* bragte under titlen "Så umisteligt dansk" en reportage med interview med Udvalgets formand og næstformand (Marianne Krogh Andersen, 9.3.).

I tilknytning til udstillingen arrangerede Det Kongelige Bibliotek i foråret en serie på 5 foredrag om "Kulturværdier" ved kunsthistorikeren, mag. art. Bente Scavenius, museumsdirektør Frank Birkebæk, Roskilde Museum, auktionsleder, direktør Jesper Bruun Rasmussen, Udvalgets formand, direktør Erland Kolding Nielsen og galleriejer Susanne Ottesen, og der afsluttedes med en paneldebat imellem foredragsholderne d. 3. april styret af kulturchef Jytte Hilden. Foredragsserien og paneldebatten var velbesøgt og fik megen foromtale i pressen.

Derudover har formanden i årets løb holdt en række foredrag i faglige selskaber og foreninger, ligesom han gav 3 offentlige omvisninger i udstillingen samt særvisninger for Folketingets Kulturudvalg, Kulturministeriets personale samt en række kunst-, personale- og museumsforeninger.

Formanden har endelig skrevet følgende artikler i faglige tidsskrifter om Kulturværdiudvalgets opgaver, historie og arbejde i anledning af udstillingen:

- "Kan det nytte? Om bevarelsen af kulturværdier for Danmark", *Bogens Verden*, 2001:2, ss. 36-42. III.
- "Kan det nytte? Om bevarelsen af kulturværdier for Danmark", *Danske Museer*, årg. 14:3, 2001, ss. 7-11. III.
- "Umisteligt for Danmark! Om Kulturværdiudvalgets udstilling af sine erhvervelser 1987-2000 på Det Kongelige Bibliotek", *DF Revy*, årg. 24:2, 2001, ss. 62-64.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets hjemmeside

Kulturværdiudvalget har gennem længere tid arbejdet på at oprette en hjemmeside, hvor interesserede havde mulighed for at søge oplysninger om Kulturværdiudvalgets arbejde, Kulturværdiudvalgets erhvervelser gennem årene og oplysninger om, hvorledes man søger om udførselstilladelse for en kulturgjenstand. Kulturværdiudvalget har hidtil været repræsenteret på Det Kongelige Biblioteks hjemmeside, hvor det har været muligt at læse Udvalgets beretninger for 1993, 1994 og 1995.

Behovet for en selvstændig hjemmeside er steget i takt med, at behovet for at informere om Udvalgets arbejde bredere til relevante brancher og institutioner er steget ligesom antallet af henvendelser fra interesserede borger, som ønsker oplysninger om Kulturværdiudvalgets virke.

Ved vedtagelsen af lov om sikring af kulturværdier i Danmark i 1986 var det en vigtig forudsætning, at loven blev fulgt op af udførlig information for offentligheden. I den

anledning udarbejdede Kulturværdiudvalget en brochure om loven og de krav og grænser, denne indførte. Ligeledes udarbejdede Kulturministeriet i juli 1993 en vejledning om udførsel af kulturgenstande til lande uden for EU i forbindelse nye EU-regler om særlige tilladelser til udførsel af kulturgenstande ud af EU. Denne lovgivning blev også lagt under Kulturværdiudvalgets regi.

I de senere år er der sket en øget fokus i medierne på kulturområdet og særlig området med handel af antikviteter på auktionshusene har vakt interesse i offentligheden. Kulturværdiudvalget har derfor endelig etableret en hjemmeside. Hjemmesiden indeholder oplysninger om lovstof, register over samtlige genstande erhvervet af Kulturværdiudvalget, pressemeddelelser, adresse m.m.

Hjemmesidens adresse er www.kulturvaerdier.dk.

[Til toppen](#)

Sagen om maleriet ”Frederiksborg Slot i Måneskin” af I.C. Dahl

I forsommeren 2000 vakte en sag om et 1800-tals maleri *Frederiksborg Slot i måneskin* af en da ubekendt kunstner, der i 1999 var blevet solgt gennem et jysk auktionshus for kr. 55.000, umådelig opsigt, da det efterfølgende efter en rensning kunne identificeres som malet af den norske guldaldermaler I.C. Dahl i 1817 under dennes studieophold i Danmark (olie på lærred. 78 x 122 cm. Sign. og dat.). På firmaet Ellekilde Auktioner nr. 55, kat. nr. 219, blev maleriet d. 7. juni solgt til en udenlandsk køber i USA for 6.5 mio. kr. og blev dermed et af de 3 dyreste danske malerier indtil da. Dahls store maleri af Frederiksborg Slot er uden tvivl et af hans vigtigste arbejder fra studieopholdet i Danmark 1811-18. Udvalget gav udførselstilladelse for maleriet, se årsberetning 2000, s. 12.

Politiken bragte den 27. oktober 2001 en større artikel i avisen om salget af maleriet. I artiklen fremkom en række oplysninger, som hidtil ikke havde været offentlige, og som Kulturværdiudvalget heller ikke havde været bekendt med under Udvalgets sagsbehandling af udførselsanmodningen. Kulturværdiudvalget besluttede på baggrund af artiklens oplysninger at undersøge sagen nærmere og har i den forbindelse rettet henvendelse til Ellekilde Auktioner med anmodning om en nærmere redegørelse for sagens omstændigheder. Sagen vil ikke blive beskrevet i dette års beretning, men først når sagen har fundet sin afslutning.

[Til toppen](#)

Erstatningskrav mod Kulturværdiudvalget

Ombudsmandens udtalelse i sagen om Wilhelm Marstrand's *Romerske borgere forsamlet til lystighed i et osteria* gav i efteråret 2000 anledning til, at auktionsfirmaet Sotheby's meddelte, at det agtede at rejse erstatningskrav over for Kulturværdiudvalget for det tab, auktionshuset mente at have lidt ved det af Kulturværdiudvalget nedlagte udførselsforbud. Kammeradvokaten vurderede sagen for Kulturværdiudvalget og meddelte i november 2000 på Kulturværdiudvalgets vegne Sotheby's' advokat, at Udvalget umiddelbart måtte afvise det

af Sotheby's rejste krav, jf. årsberetning 2000, s. 47. Udvalget har i 2001 ikke hørt fra Sotheby's og betragter sagen som afsluttet.

[Til toppen](#)

Ændring af Lov om sikring af kulturværdier i Danmark

I forbindelse med den nye Museumslov, som blev vedtaget i Folketinget den 15. maj 2001, blev der foretaget en ændring af Lov om sikring af kulturværdier i Danmark. Med den nye museumslov nedlagdes Statens Museumsnævn, og det var således ikke længere muligt for formanden for Statens Museumsnævn at sidde i Kulturværdiudvalget, som det fremgik af lovens § 5, stk. 1. Kulturministeriet ændrede derfor ordlyden af § 5, stk. 1 til:

”Udførelsestilladelse meddeles af Kulturværdiudvalget, der består af direktøren for Nationalmuseet, direktøren for Statens Museum for Kunst, direktøren for Det Kongelige Bibliotek, rigsarkivaren og et af kulturministeren udpeget medlem, der skal være leder af et ikke-statsligt museum. Udpegningen af repræsentanten for det ikke-statslige museumsvesen sker for 4 år ad gangen. Udvalget vælger blandt medlemmerne en formand og en næstformand”.

Ændringen medfører reelt ingen ændring af Udvalgets sammensætning, da den tidligere formand for Statens Museumsnævn også var valgt blandt ikke-statslige museer. Ligeledes fastholdes udnævnelsesperioden for 4 år, hvilket er den samme periode, som Statens Museumsnævns formand var udpeget til. Den eneste ændring er, at medlemmet ikke automatisk er medlem i kraft af sit valgte formandskab for et kollegialt organ, men udpeges af ministeriet.

[Til toppen](#)

Nye procedurer i Kulturværdiudvalget

Ombudsmandens udtalelse om Kulturværdiudvalget i 2000 gav anledning til en større gennemgang af Kulturværdiudvalgets arbejdsgange og rutiner i 2001. Udvalget har på denne baggrund gennemgået Udvalgets procedurer for normal sagsbehandling. For at undgå sager vedrørende frist-overskridelse, partshøring m.m. har Udvalget foretaget en række ændringer og præciseringer af sine sagsbehandlingsprocedurer. Udvalget har i den forbindelse vedtaget en sagsbehandlingsinstruks og en procedurebeskrivelse for at fastholde sagsgangen i udvalgets sager. Udvalget har øget antallet af møder i Kulturværdiudvalget. Herved sikres, at udviklingen i verserende sager kan følges løbende, og at de nødvendige beslutninger kan træffes inden for lovens 3-måneders frist. I løbet af året blev en række af de planlagte møder dog aflyst, da der ikke var sager, der krævede behandling i Udvalget.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets sekretariatsbetjening

Kulturværdiudvalget har i flere årsberetninger, jf. 1996, 1997 og 2000, redegjort for sin sekretariatsfunktion og -betjening, der igennem alle årene har været placeret på Statens Museum for Kunst. Kulturværdiudvalgets sekretariat blev i 2001 styrket med permanent

juridisk bistand på 1/2 ÅV til sagsbehandling og sagsstyring ud over den praktisk-administrative sekretariatsbistand. Fuldmægtigen refererer i løsningen af disse opgaver til formanden for Kulturværdiudvalget. Stillingen blev besat pr. 1. januar 2001 med cand. jur. Tine Roslev Østergaard.

Udvalget er fortsat af den opfattelse, at administrationen af den danske og europæiske kulturværdilovgivning hidtil er sket og fortsat sker overordentlig billigt og rationelt for den danske stat, men har også fundet det helt afgørende, at Udvalget har en effektiv, kompetent og velfungerende sekretariatsbetjening med en kapacitet, der svarer til arbejdsbyrden.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets udstilling ”Umisteligt for Danmark” d. 23. februar 2001.

Kulturminister Elsebeth Gerner Nielsens tale ved åbningen af udstillingen

”Umisteligt”.... jeg synes, det er en flot og sigende titel denne udstilling har fået. Kunst og kultur kan ikke – og bør ikke – indrømmes i national selvtilfredsstillelse. Alligevel er der værdier, som er ”umistelige”, set med nationale briller - værdier, der i en sådan grad hører sammen med et land, at de ikke bør kunne bringes ud af denne sammenhæng. Derfor må der være et sikkerhedsnet, som kan gribe det umistelige – det som har en væsentlig betydning for netop vores land og kultur.

Siden den 1. januar 1987 har Danmark haft en lov om sikring af kulturværdier i Danmark. En lov der muliggør, at væsentlige – ”umistelige” - kulturværdier ikke uden videre forsvinder ud af landet. Vi fik den senere end næsten alle andre lande, til gengæld tror jeg, at vi fik en velfungerende ordning, selvom den måske nok efter 14 år kan trænge til et eftersyn.

Den begivenhed, der udløste tilblivelsen af en dansk lov om beskyttelse af kulturværdier, var sørgelig, set ud fra kulturarvens synsvinkel. På en auktion i London i 1976 solgtes en række enestående malerier fra den danske herregård Gavnø, bl.a. et meget berømt og kulturhistorisk uvurderligt maleri, der viser Kong Christian IV’s hofmusikanter. Til trods for, at den danske stat fik indsamlet 5 mio. kroner for at kunne købe malerierne, lykkedes det ikke. Billederne var eksporteret og - antageligt for evigt - tabt for Danmark.

I 1982 nedsatte Kulturministeriet derfor et udvalg, der skulle rådgive og fremkomme med forslag til at sikre væsentlige danske kulturværdiers forbliven i Danmark. Arbejdet mandede i 1986 ud i en lov om beskyttelse af kulturværdier i Danmark. Den er et vigtigt supplement til andre bestemmelser, der alle værner om den nationale kulturarv, f.eks. museumsloven, arkivloven og pligtafleverings-loven.

Der kan nok være grund til at minde om nogle af de hovedsynspunkter, som ligger bag denne lovgivning. Vi kan som folk være meget glade for i danske samlinger at have fremragende eksempler på andre landes kunst og kultur. Vi må derfor også være åbne over for – og glade for – at der i andre lande – og helst i offentlig tilgængelige samlinger – er vigtige repræsentanter for den danske kunst og kultur. Kunst er jo som udgangspunkt ikke et nationalt anliggende, og det må betragtes som en dansk samfundsinteresse, at dansk kunst kommer til udlandet. Lige så vel som at udenlandsk kunst kommer til Danmark.

Dette forhold, som naturligvis er et ganske afgørende element i hele det internationale kulturelle samkvem, var en vigtig forudsætning for den lovgivning, som vi markerer med denne udstilling. Denne erkendelse lagde op til en lovgivning, der understreger, at det er en ordning, der skal administreres med stor forsigtighed. Sådan at forstå at indgrebet i borgernes dispositioner kun kan finde sted, hvor der er tale om genstande, hvis udførsel ville betyde et afgørende tab for den danske kulturbevaringsindsats.

Der er ikke tale om nationalisering af privat ejendom, for ejeren holdes principielt økonomisk skadesløs. Nedlægges der forbud imod udførsel, da skal ejeren tilbydes en overtagelsespris, der kan opnås ved salg i det frie marked.

Der er heller ikke tale om nationalisme, endsize nationalchauvinisme, for det drejer sig jo kun om kulturværdier, der i en eller anden forstand er umistelige for Danmark – om end det kan være svært nok at trække grænsen.

Statens myndighed på området er *Kulturværdiudvalget*, der består af cheferne for Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Rigsarkivet og Statens Museum for Kunst - samt den til enhver tid valgte formand for Statens Museumsnævn.

Udvalget har til opgave at træffe afgørelse om, hvorvidt kulturgenstande, der er omfattet af loven, må udføres til udlandet – og dets afgørelser kan ikke appelleres. De har altså ansvaret, ikke kulturministeren, som mange tror. Jeg vil gerne i dag takke Udvalget for dets indsats og for det arbejde, der er udført både af Udvalgets skiftende medlemmer gennem årene og af de mange sagkyndige, som inddrages i Udvalgets vurderinger.

Afgørelser på dette område er ofte vanskelige. Mange har en mening om, hvorvidt et maleri, et manuskript, en kommode eller en glaspokal er en kulturværdi, der må eller ikke må føres ud af landet. Der har især gennem de senere år været en til tider heftig avisdebat om Udvalgets arbejde og afgørelser. Udvalget er bl.a. blevet foreslået nedlagt og loven ophævet. Jeg finder derfor, at det er en fremragende ide, at Kulturværdiudvalget nu udstiller alle sine erhvervelser gennem hele den periode, hvor Danmark har haft en sådan beskyttelseslov. Så kan alle vi danskere, der godt kan lide at dømme selv, tage stilling ved selvsyn og selvstudium ! Jeg er derfor også glad for, at vi i Kulturministeriet har kunnet finde økonomisk mulighed for at realisere denne udstilling.

Selvom Kulturværdiudvalget suverænt træffer alle afgørelser om, hvorvidt der skal nedlægges udførselsforbud i konkrete sager, har jeg som kulturminister under tiden alligevel selv en finger med i spillet.

Stiller Kulturværdiudvalget forslag herom, kan jeg, når særlige omstændigheder taler herfor, beslutte, at loven kan anvendes på en kulturgenstand, der ikke er omfattet af loven - d.v.s. når en genstand enten ikke er 100 år gammel eller ikke har en værdi på over 100.000 kr.

Det er unægtelig meget sværere at vurdere, om genstande fra vor egen tid har en sådan betydning for os i al fremtid, at de skal bevares her i landet til evig tid med alle de omkostninger, en sådan afgørelse har. Der skal en særlig begrundelse til, og den skal Kulturværdiudvalget naturligvis også levere.

Tidsafstanden – hovedreglen på de 100 år - er derfor et godt filter, og bestemmelsen har

gennem årene været forvaltet med tilbageholdenhed og en god dømmekraft. Men det er nok en god idé, at en politisk ansvarlig minister inddrages, når man går uden for lovens hovedregel. For vi har jo som nævnt at gøre med en lov, der griber ind i borgernes dispositioner over deres private ejendom.

Jeg har ikke haft vanskeligheder med at følge udvalget de 3 gange, hvor Udvalget har indstillet, at jeg skulle give sådanne dispensationer. Første gang i 1998 for et maleri af Vilhelm Hammershøj fra 1904, og 2 gange sidste år. Som et godt eksempel på dispensationsordningens betydning vil jeg fremhæve sagen om skonnerten *Bonavista*.

Den to-mastede skonnert blev bygget i en af Danmarks vigtigste søfartsbyer før 1. verdenskrig, Marstal på Ærø. Som den sidste bevarede af sin type er den af enestående betydning for dansk kultur-, søfarts- og lokalhistorie – og et monument over dansk skibshåndværk, og hvad vi har formået på den front! Skonnerten er i år overdraget til Nationalmuseet.

Den vil i en del af udstillingsperioden kunne ses, idet den lægger til ved Søren Kierkegaards Plads uden for Diamanten.

Jeg vil også gerne fremhæve sagen om en af de største danske komponister i generationen efter Carl Nielsen, nemlig Vagn Holmboe, der døde i 1996 - og hvis musik, vi lige har hørt eksempler på. I boet efter komponisten befandt der sig en samling på ca. 175 manuskripter, d.v.s. næsten alle kendte manuskripter, som i henhold til Vagn Holmboes eget testamente fra 1966 ikke *allerede* lå i Det Kongelige Biblioteks Musikafdeling.

Disse manuskripter, der således *ikke allerede* befandt sig i Nationalbibliotekets samlinger er af stor betydning for studiet af såvel dansk kultur- og musikhistorie i forrige århundrede som for opførelsen af komponistens musik både i nutiden og fremtiden. Ligeledes vil de være uomgængelige, den dag forskningen vil foranstalte trykte, kritiske udgaver af et eller flere værker. De er i nu overgået til Det Kongelige Bibliotek, og et udvalg kan ses på udstillingen.

Kulturværdiudvalget har ud af mange tusinde sager, man har fået forelagt, kun nedlagt udførselsforbud i 90 tilfælde. Udvalget kan på den baggrund næppe siges at standse for meget! Om det så er *det rigtige*, kan man nu selv dømme om. Alt er med på udstillingen.

Kulturværdiudvalgets økonomiske muligheder er begrænsede. Bevillingen er på lidt over 3 mio. kr. om året. Det er muligvis for lidt, men de økonomiske vilkår har været administreret med stor omhu. Vi har fået meget for pengene. Fra tid til anden har Udvalget fået støtte fra en række fonde, og jeg vil gerne her i dag sige tak for denne støtte gennem årene. Stat og private fonde har således ofte været fælles om at redde en række umistelige kulturværdier til gavn og glæde for Danmark.

Enhver lov har sin tid, således sikkert også denne. Både ministeriet og Kulturværdiudvalget finder, at loven altovervejende har fungeret efter sin hensigt, og at der er skabt et fornuftigt samarbejde med de brancher, der formidler køb og salg af kulturgenstande. Loven administreres med et minimum af ressourcer og uden et stort bureaukratisk apparat, så den må nødvendigvis fungere på grundlag af et tillidsforhold imellem de involverede parter, d.v.s. Kulturværdiudvalget på den ene side og ejerne af og dem, der formidler handel med kulturgenstandene, på den anden.

Det er min og Udvalgets vurdering, at loven - med ganske få undtagelser - er blevet respekteret. Imidlertid er udviklingen også på dette område gået så stærkt, at der kan være behov for at gøre erfaringerne op og vurdere behovet for en revision. Måske skal visse grænser justeres – f.eks. alders- eller beløbsgrænsen. Det må vi se på i den kommende tid.

Jeg vil slutte af med at understrege, at jeg finder, at loven om sikring af kulturværdier i Danmark er et gode for Danmark og det danske folk. Det er ikke mindst et vigtigt element i ordningen, at når staten erhverver en genstand, vil den som udgangspunkt indgå i samlinger, der er offentlig tilgængelige.

Man kan se Kulturværdiudvalgets vogterfunktion som et bidrag til at sikre at umistelige dele af den danske kulturarv bevares for eftertiden til gavn og glæde for vore børn, børnebørn og oldebørn.

Jeg glæder mig til udstillingen og håber, at den må blive set af rigtig mange her i foråret.”

[Til toppen](#)

Formandens åbningstale ved Kulturværdiudvalgets udstilling "Umisteligt!" d. 23. februar 2001.

”Umisteligt for Danmark - noget om loven om kulturværdier, Kulturværdiudvalget og dets bevaringsindsats til gavn for Danmark" af Erland Kolding Nielsen.

Kulturminister, formand og medlemmer af Folketingets Kulturudvalg, ærede gæster, mine damer og herrer.

I de seneste år har Kulturværdiudvalgets virksomhed og afgørelser med mellemrum været genstand for stor pressebevågenhed. Både i 1998 og 1999 blev vi foreslået nedlagt, først af fremtrædende repræsentanter for auktionsbranchen, derefter af forfatterne til bogen *Kunst - økonomisk set*, der gav anledning til megen debat især i kunstmuseums kredse i efteråret 1999. Vi håber, at vore modparter er til stede i dag, de er i hvert fald inviterede. Og vi er altid glade for en debat, for den skaber både interesse for loven og vort arbejde, som vi opfatter som værende til stor gavn for bevarelsen af dansk kulturarv for Danmark og det danske befolk, og øget bevidsthed om situationen for danske kulturværdier af national betydning.

Der har ligeledes igennem de senere år været stor interesse for os, når det til enhver tid dyreste danske maleri kom under hammeren. Ville vi "redde" det for Danmark, eller ville vi lade det gå til udlandet? Pressen har ofte forsøgt at få os til at afgøre sagen på forhånd – altid uden held, alene af den simple grund, at der ikke foreligger nogen Kulturværdiudvalgsag, før et maleri eller en anden genstand *er solgt*, at køberen *har vist sig* at være en person, ikke nødvendigvis, men oftest, en udlænding, der *ønsker* at føre den erhvervede genstanden *ud af landet*, og at han/hun *derfor efterfølgende har indgivet en ansøgning* om udførselstilladelse, hvad man jo skal ifølge lov og bekendtgørelse.

Disse sager er der som regel stor opmærksomhed om. De er egentlig uproblematisk, for nedlægger Kulturværdiudvalget udførselsforbud, er det forpligtet i henhold til lovens § 11 at fremsætte "et tilbud om erhvervelse af genstanden til en pris, der kan opnås ved salg i det frie marked". Og denne pris er just fremkommet gennem en klar markedsmechanisme, som Kulturværdiudvalget ingen indflydelse har eller skal have på. Der kan m.a.o. heller ikke spekuleres imod os, for som det også er fremgået af pressen, har vore afgørelser været *uforudsigelige* i mange af de store sager.

Det gælder derimod ikke i samme grad den anden hovedtype af sager, de såkaldte *individuelle* sager, som jeg skal vende tilbage til.

Kulturværdiudvalgets opgaver

Kulturværdiudvalget er ganske vist blevet kaldt for de privatejede kulturværdiers "vogter", men Kulturværdiudvalget skaber ikke selv kulturværdisager, det er alene *reaktivt*. Sådan er "lov nr. 332 af 4. juni 1986 om sikring af kulturværdier i Danmark" skruet sammen. Vi bestemmer *ikke*, hvad der af private ejere sættes til salg på markedet, eller hvad man af forskellige grunde ønsker at føre ud af landet, men gør man det, skal man spørge os som lovens vogtere om tilladelse, og siger vi nej, holdes man økonomisk skadesløs, hvis man som ejer ellers kan acceptere vort tilbud. Det er man til gengæld *ikke* forpligtet til, man kan altså afslå, men gør man det, kan man til gengæld ikke føre sin ejendom ud af landet. Så der er m.a.o. en vis balance i tingene. Dette er altså også baggrunden for, at der er udstedt lidt flere forbud, end der er erhvervelser.

Kulturværdiudvalgets opgave er altså alene at tage stilling til, om kulturgenstande efter ansøgning herom fra disses ejere må eksporteres, d.v.s. at *meddele* udførselstilladelse eller *afslå* en sådan, d.v.s. *nedlægge* udførselsforbud. Loven omfatter en række kategorier af kulturgenstande, der befinder sig i Danmark (men ikke nødvendigvis af dansk herkomst!), og som *ikke* er i offentlig eje, således uden undtagelse *alle* fra tiden før 1660, samt *alle* der har en *værdi* på mindst 100.000 kr. (for fotografier dog mindst 30.000 kr.) og er *ældre* end 100 år. For kulturgenstande, der er skabt uden for Danmark og indført hertil inden for de sidste 100 år, skal Kulturværdiudvalget normalt give udførselstilladelse. Genstande, der er yngre eller af lavere værdi end de to nævnte kriterier (såkaldte § 2, stk. 4-genstande), kan Kulturværdiudvalget af egen drift ligeledes inddrage under loven, men dette kræver forelæggelse for og accept fra Kulturministeren. Der er adskillige myter omkring *Kulturværdiudvalgets* virksomhed, som i forskellige variationer dukker op igen og igen. Lad mig nævne de vigtigste:

- at vi påvirker prisdannelsen;
 - at vi er sat i verden for at redde værdier og miljøer fra at blive opløst og solgt;
 - at det hele kun drejer sig om kunst, især malerkunst.
- Ingen af dem er rigtige.

Udstillingen

På denne baggrund er det os en stor glæde, at det omsider er blevet muligt, ikke mindst takket være økonomisk støtte fra Kulturministeriet og politisk interesse fra Folketingets Kulturudvalg – hvilket jeg gerne i dag vil kvittere med en stor tak for – at realisere en gammel ide om at *udstille det hele*, d.v.s. alle de erhvervelser, Kulturværdiudvalget har gjort igennem hele lovens eksistensperiode, i alt 79 genstande eller sager, idet nogle sager indeholder flere genstande, ja helt op til et par millioner manuskripter og dokumenter. Disse sager er hver især beskrevet efter en bestemt skabelon, der omfatter en beskrivende del,

nærmest en katalogindførsel, en redegørelse for genstandens proveniens, historie og betydning, samt i alle tilfælde en gengivelse – fra årsberetningerne – af Kulturværdiudvalgets begrundelse for at nedlægge udførselsforbud. Derudover er der korte informative tekster om, hvad kulturværdier er, om lovgivningen, dens tilblivelse, afgrænsningskriterier, hvordan den fungerer, de såkaldte § 2 stk. 4-sager, Kulturværdiudvalget som sådan, dets institutionsnetværk, sagsgangen, den offentlige debat og statistik. Dertil kommer specielle sager som de såkaldte "bankbokssager" og en række af de store sager, herunder Danmarks dyreste malerier, som vi til offentlighedens store overraskelse *har* givet udførselstilladelse til. Overskrifterne er udstillingsredaktørernes øjenåbnere, de er bestemt ofte både skæve og utraditionelle, men teksterne og vurderingerne tager formanden og Kulturværdiudvalget selv ansvaret for.

Som følge af det *tilfældighedsprincip*, som konstituerer selve Udvalgets virksomhed, har det været vanskeligt at disponere udstillingen. Den er overordnet opbygget kronologisk efter genstandenes alder, men den er tillige bygget op i kategorier og grupper. Vi synes i Udvalget, at det er lykkedes redaktører og arkitekt at få både sammenhæng og form på en udstilling, der pr. definition er uhyre vanskelig, idet den overordnede ide – den røde tråd – jo er, at der *ikke* er nogen, bortset fra at det er *det hele*. Alt er således med. Vi har intet stukket under stolen! Selv det forhold, at vi sidste år har fået et par næser af ombudsmanden, der endnu ikke er nået frem til offentligheden - hverken ombudsmandens eller vor egen beretning for år 2000 er endnu udsendt - er med. Mere vil jeg ikke afsløre nu. Man kan naturligvis læse om det på udstillingen.

Ideen er endvidere, at alle danskere, der måtte ønske det, gennem udstillingen i den kommende tid selv kan tage stilling ved selvsyn og selvstudium ud fra en helhedsbetragtning! Har vi begået fejl, har vi anlagt en forkert linie, eller har vort jugement været rimeligt? Det er ofte særdeles vanskelige sager at træffe afgørelser i. Vi har dog gennem alle årene i årsberetningerne argumenteret for vore afgørelser, indrømmet: udførligere i de senere end i de tidligere. Årsberetningerne er således den egentlige katalog over udstillingen (og der ligger læseeksemplarer fremme i udstillingen). Vi har stedse holdt os for øje, at det kun er virkeligt nationale kulturværdier, der ud fra et eller flere kriterier er umistelige for Danmark, der skal tilbageholdes.

Kulturværdiudvalget

Udvalget består af de 4 chefer for Det Kongelige Bibliotek (som nationalbibliotek), Nationalmuseet, Rigsarkivet og Statens Museum for Kunst (som nationalgalleri) samt den til enhver tid valgte formand for Statens Museumsnævn. Medlemmerne sidder *ex officio* og kan ikke lade sig substituere permanent, f. eks. gennem sous- eller afdelingschefer fra deres institutioner. De har alene ansvaret og kan ikke skyde det fra sig. Der er betydelig kontinuitet. Gennem de 14 år haft Kulturværdiudvalget kun haft 12 medlemmer. Det har tidligere været rigsantikvar Olaf Olsen, kst. rigsantikvar Niels Knud Liebgott, museumsdirektør Villads Villadsen, rigsarkivar Vagn Dybdahl, og formændene for Statens Museumsnævn, museumscheferne Frank Birkebæk, Søren Manø, Michael Lauenborg. De nuværende medlemmer er i anciennitetsorden undertegnede (1987-), rigsarkivar Johan Peter Noack (1992-), museumsdirektør Allis Helleland (1994-), rigsantikvar Steen Hvass (1996-) og museumsinspektør Merete Ipsen, der er formand for Statens Museumsnævn (1998-). Det er altså disse mennesker – og ikke andre – I skal gøre ansvarlig for de afgørelser, hvis resultat I kan se på udstillingen. Når jeg nævner dem ved navn, er det naturligvis også for at sige dem tak for godt samarbejde og mange gode og kritiske diskussioner gennem årene, diskussioner,

der indirekte afspejler sig i de stadig fyldigere årsberetninger, Kulturværdiudvalget har udsendt gennem årene.

Udvalget har indtil udgangen af år 2000 gennemgået ca. 1.053.900 *numre* i 861 auktions-, antikvariats- og andre salgskataloger, og i den forbindelse taget 198 *forbehold*. Vi har behandlet 1.433 *individuelle ansøgninger*, d.v.s. mere end 100 om året, om umiddelbar udførselstilladelse. Der er i alt nedlagt 90 *udførselsforbud* og efterfølgende *overtaget* 79 af de pågældende sager (ofte omfattende flere genstande) i henhold til lovens § 11. Antallet af udførselsforbud efter auktioner er 48, efter individuel ansøgning 42, altså en nogenlunde ligelig fordeling, sikkert til manges overraskelse. Antallet af § 2, stk. 4-sager (dispensationssager efter indstilling til kulturministeren) har beløbet sig til 28 eller mere end 25 % af alle afgørelser, hvilket siger lidt om 100-års- og 100.000-kr.'sgrænsernes betydning og vægt. Der er for tiden 5 bankbokssager, d.v.s. genstande belagt med udførselsforbud ejet af udlændinge, og 5 genstande i dansk eje ligeledes belagt med udførselsforbud. Det giver 89 forbud ud af 90. Jeg udlover en god flaske rødvin til den, der først via udstillingen finder den sidste –de direkte involverede dog undtaget !

Erhvervelserne

De 79 erhvervelser fordeler sig på 21 malerier, 8 arkæologiske genstande, 28 antikviteter, 1 sejlede skib, 15 enkelte manuskripter, 3 bøger/bogbind, samt 3 store manuskript-samlinger/arkiver. Det vil sige, at 27 % af erhvervelserne er faldet inden for billedkunstens, 10 % inden for arkæologiens, 35 % inden for kunstindustriens og 27 % inden for biblioteksområdet, eller sagt på en anden måde: 27 % inden for direktøren for Statens Museum for Kunst, 47 % inden for rigsantikvarens og Museumsnævnets og 27 % inden for direktøren for Det Kongelige Biblioteks ressort.

Hvad er så nationale kulturværdier ?

Det kommer altid som en overraskelse for folk at erfare, hvor få genstande der nægtes udførsel, selvom Kulturværdiudvalget har mange sager til afgørelse. Udvalget har gennem sine afgørelser anlagt en meget restriktiv fortolkning af, hvad der må opfattes som "umistelige, nationale kulturværdier", der skal bevares i eller for Danmark. Ikke desto mindre kan det næppe undgås, at der over tid vil være forskelle i disse kriterier. Kriterierne angår genstandens art, ophavsmandens nationalitet, genstandens tilblivelsessted, opdragsgiverens nationalitet, motivets nationalitet og provenienshistorien og ikke mindst betydningen for dansk historie, kultur og/eller forskning. Udvalget træffer altid de endelige beslutninger selv – og de er inappellable - og bærer derfor også ansvaret for afgørelserne, men det støtter sig ofte til udtalelser og responsa fra eksperter fra udvalgsmedlemmernes institutioner og de institutioner, der indgår i Udvalgets ekspertnetværk samt anden relevant ekspertise, når dette er nødvendigt. Udvalget har gennem årene lagt speciel vægt på, at det ikke bringer sig i en situation, hvor det kan opfattes som ekstraordinær indkøbscentral eller bevillingsinstans for udvalgsmedlemmernes egne eller andre offentlige institutioner, uanset at den overvejende del af erhvervelserne ifølge sagens natur overdrages til disse institutioner som de nationale institutioner, de er, jvf. lovens § 12.

Udførselstilladelser og -forbud

Retsvirkningen af henholdsvis eksporttilladelse er, at ejeren får et bevis til præsentation for bl.a. toldmyndighederne ved grænseovergangene for, at han lovligt kan udføre en kulturgenstand, eller, hvis han nægtes en udførselstilladelse, at Kulturværdiudvalget fremsætter et "tilbud om erhvervelse af genstanden til en pris, der kan opnås ved salg i det frie marked" (lovens § 11). De sager, der forelægges for Kulturværdiudvalget, falder som

nævnt normalt i 2 hovedkategorier: 1. kulturgenstande, der sælges på *auktion*, og hvor den nye ejer derefter søger Kulturværdiudvalget om udførselstilladelse, og 2. kulturgenstande, hvortil der søges udførselstilladelse direkte, mens de endnu er i den oprindelige ejers besiddelse, men ønskes solgt i udlandet, såkaldt *individuelle* ansøgninger. Nægter Kulturværdiudvalget, er det i henhold til loven forpligtet til at fremsætte et overtagelsestilbud. Prisdannelsen på kulturgenstande i den første kategori rummer normalt ikke problemer, thi den er fremgået af auktionen og yderligere i bekendtgørelsen konkretiseret til, at den er lig hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger, svarende til købers nettoppris.

Prisfastsættelsen ved individuelle ansøgninger

Prisfastsættelsen ved individuelle ansøgninger fra private ejere rummer derimod ofte store problemer, simpelthen fordi prisdannelsen i de relevante brancher bygger på *skøn*, som det kan være vanskeligt at begrunde, også for eksperter. I disse sager forsøger Kulturværdiudvalget at indhente uvildige råd og vurderinger fra særligt sagkyndige ofte udpeget af brancheorganisationerne selv. Dette volder i stigende grad problemer, idet der synes at være færre og færre vurderingseksperter til rådighed specielt i Danmark, i hvert fald på visse områder.

Kulturværdiudvalget er i de individuelle sager undertiden blevet beskyldt for at ville undgå at betale markedsprisen. Det er helt misvisende, men det afspejler, hvor svært det er at fastsætte den, når der ikke som f.eks. på en auktion er konkurrence om erhvervelsen. Det turde være en selvfølge, at sælger ønsker at få den højst mulige salgspris, men det er ligeledes en selvfølge, at Kulturværdiudvalget må gøre sit yderste for at finde en korrekt markedspris.

Prisfastsættelsen i disse sager er ifølge forholdets natur fortrolig for trediepart, og Kulturværdiudvalget har gennem årene ubetinget fastholdt den praksis ikke at oplyse om konkrete beløbsstørrelser i forbindelse med procedure for indhentning og fremsættelse af overtagelsestilbud bl.a. for heller ikke i denne type sager at påvirke markedets frie prisdannelsesmekanismer.

Proceduren ved nedlæggelse af udførselsforbud på auktion

Proceduren for nedlæggelse af udførselsforbud ved auktionssalg misforstås ofte. Den har altid været følgende: I henhold til særlig aftale gennemgår Kulturværdiudvalget auktionsfirmaernes kataloger og meddeler på grundlag af denne gennemgang, hvorvidt de i kataloget anførte genstande efter salg frit kan udføres af landet, *eller* om Kulturværdiudvalget tager *forbehold* vedrørende nærmere angivne katalognumre. Sælges de genstande, for hvilke der er taget forbehold, efterfølgende til en *udlænding*, skal auktionsfirmaet oplyse denne - *efter at hammerslaget er faldet* - at der skal ansøges Kulturværdiudvalget om en eksporttilladelse. Oplyses forbeholdet før, er det en overtrædelse af lovgivningen. Auktionsfirmaet ved imidlertid ikke - i modsætning til hvad journalister og købere ofte tror - om der efterfølgende vil blive nedlagt forbud imod udførsel, alene af den grund, at Kulturværdiudvalget sjældent kan nå at behandle sagerne før auktionen. Det er heller ikke meningen, thi det er alene Kulturværdiudvalgets opgave at vurdere eksportforbud i tilfælde af salg til *udlændinge*, ikke at forhindre salg af kulturgenstande på det frie marked inden for landets grænser. Og Udvalget meddeler *ikke* sine eventuelle overvejelser på forhånd!

Ingen forkøbsret !

Det skal understreges, at der i alle kategorier af sager er tale om en statslig *tilbudspflicht*, ikke en statslig *forkøbsret*. Ejeren kan altså altid afslå at acceptere Kulturværdiudvalgets tilbud, men hvis dette sker, åbnes der imidlertid ikke op for en udførselsadgang. Genstanden skal i

så fald blive i Danmark, men må dog frit handles inden for landets grænser. At nogle af dem, der købes af udlændinge, så ender i en dansk bankboks, er ikke Kulturværdiudvalgets sag - endsige skyld - men antallet heraf kan tælles på een hånd. Også udlændinge må acceptere lovens ånd, ikke bare dens bogstav! Det har nogen – incl. deres repræsentanter i Danmark – undertiden lidt svært ved.

Afslutning:

Døm selv ! Denne udstilling var ikke blevet til noget uden en betydelig særbevilling fra Kulturministeriets tips- og lottomidler, og uden en dygtig stab af medarbejdere fra Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet og Kulturværdiudvalget samt bistand fra en lang række institutioner med råd og vejledning og tilbagelån af Kulturværdiudvalgets erhvervelser. Specielt skal nævnes udstillingsarkitekten Anne Schnettler Kristensen, afdelingsbibliotekar Lotte Philipson og projektkoordinator Haidee Walther-Larsen fra Det Kongelige Bibliotek, og museumsinspektør Poul Grinder-Hansen, Nationalmuseet, samt stabsafdelingerne for Drift, Bevaring og Kultur her på stedet. Firmaet Fritz Hansen, der producerer de berømte Arne Jacobsen-møbler, har lånt os nogle af disse, så publikum i den kommende tid kan sidde komfortabelt og bl.a. læse vore årsberetninger og ombudsmandssagen. Førstebibliotekar Niels Krabbe, Det Kongelige Biblioteks Musikafdeling, har sammensat musikprogrammet fra 2 af de 3 musiksamlinger, vi har betragtet som umistelige for Danmark.

Hermed overlader jeg udstillingen til ikke bare jer, der er kommet her i dag, men til alle danskere. Kulturværdiudvalget håber, man vil få fornøjelse af den, at den vil vække til eftertanke og stillingtagen og måske også provokere en smule. *"Umisteligt for Danmark ?"* Ja – eller tjaa – døm selv ...”

[Til toppen](#)

Udvalgets nedlagte udførselsforbud i 2001

Amati violin fra 1627

I maj måned modtog Kulturværdiudvalget fra Sotheby's på ejerens vegne en ansøgning om udførselstilladelse af en Amati violin fra 1627. Ejeren ønskede violinen udført med henblik på salg af violinen på Sotheby's auktioner i England.

Violinen er blandt de tidligste – om ikke det tidligste – instrument af de store italienske violinbyggere fra Cremona (Amati, Stradivarius, Gueneri), som kan dokumenteres i dansk eje. Violinens proveniens i dansk eje er meget veldokumenteret og strækker sig tilbage til 1820 hvor violinisten Rudolph Bay (1791 – 1856) formentlig købte violinen under dennes rejse til Italien i 1819-1820. Rodolph Bay opholdt sig i 1819-1821 i Italien for at studerer musik. Violinen omtales i hans dagbogsoptegnelser den 4. august 1820, hvor han befinder sig i Genua. Rudolph Bay var i sin egenskab af kantor ved Holmens kirke fra 1831 en populær musiker i de musikalske saloner i København i 1830'erne og i mindre omfang som komponist – ikke mindst af romancer og sange i tidlig romantisk stil – har bidraget til dansk musikhistorie. I efteråret 1842 blev violinen repareret i München hos en kendt, tysk Kgl. hofinstrumentmager ved navn Engleder, som ifølge det oplyste tilførte violinens dække en øget hvælving.

I 1942 erhvervede violinvirtuosen Emil Telmanyi (1892 – 1988) violinen og violinen bliver i dennes eje frem til hans død. Emil Telmanyi har haft en væsentlig betydning for formidlingen af såvel Carl Nielsens kammermusikalske værker, som hans violinkoncert inden for Danmarks grænser, og i det internationale musikmiljø, dels gennem sin omfattende koncertvirksomhed, dels gennem sine utallige grammofonindspilninger, og endelig som privat underviser og lærer ved Det jyske Musikkonservatorium.

Den 2. august 2001 meddelte Kulturværdiudvalget Sotheby's og ejeren, at Udvalget ikke kunne give udførselstilladelse for Amati violinen. Udvalget havde ved beslutningen lagt vægt på, at der var tale om en tidlig Amati violin, som kunne dokumenteres i dansk eje tilbage til 1819-20. Violinen havde tilhørt violinisten Rudolph Bay, som omtalte den i sine erindringer, og violinisten Emil Telmanyi, som havde formidlet meget af Carl Nielsens musik på violinen. Violinen har således tilhørt to danske violinister, der har haft en stor betydning i dansk musikliv. Udvalget vurderede på denne baggrund, at violinen udgør en vigtig del af den danske kulturarv, og kunne derfor ikke give udførselstilladelse for violinen. Udvalget fremsatte samtidig et overtagelsestilbud for violinen. Ejeren meddelte Udvalget, at man ikke ønskede at tage imod dette tilbud. Ejeren blev herefter oplyst om, at udførselsforbuddet betød, at violinen ikke må forlade Danmark.

[Til toppen](#)

Regnskab for 2001

Fra 2000 er kumulativt overført kr. 1.037.672. Bevillingen for 2001 androg kr. 3.200.000, hvorfra skal trækkes kr. 200.000 som overført lønandel til Udvalgets nye juridiske sekretær. Som tilskud til Udvalgets udstilling "Umisteligt" modtog Udvalget fra Kulturministeriet kr. 1.200.000, således at Udvalget i 2001 havde kr. 5.237.672 til rådighed. Af dette beløb er der disponeret over kr. 4.165.974. Den uforbrugte del, der andrager kr. 1.071.698 vil blive overført til 2002.

Kulturværdiudvalget, den 13. november, 2002

[Til toppen](#)